

Gerard van Broekhuizen

*Naschrift*

## Psalmen in beeld

**B**elangstelling voor de psalmen is er altijd geweest, maar in West-Europa nam die belangstelling na het jaar 800 een vlucht, toen er steeds meer eenheid kwam in de liturgie. Er verschenen psalters, boeken die geheel gewijd waren aan de psalmen, en deze psalters werden veelvuldig geïllustreerd. Het beroemdste voorbeeld daarvan is het Psalter van Utrecht, dat zo tussen 820 en 835 in het scriptorium van het klooster in Hautvillers, dicht bij Reims, gemaakt moet zijn en dat wordt gezien als het meesterwerk van de Karolingische boekproductie. Dit werk bleek van grote waarde voor de latere kunst. Na het jaar 1000 was dit psalter in Engeland, waar de tekeningen meer dan tweehonderd jaar als voorbeeld gebruikt werden (zie bladzijde 151). In de illustraties zien we vaak scènes uit het leven van koning David, omdat hij als de schrijver van de psalmen werd gezien (zie bladzijde 160), en gebeurtenissen uit het leven van Christus, omdat hij en zijn optreden in veel psalmen voorspeld zouden zijn (zie bladzijde 151). Daarnaast werden afzonderlijke verzen in beeld gebracht. Illustraties dus, als een collage bij wat er werd gelezen en wat daarbij werd gedacht. Helemaal uniek was het Psalter van Utrecht overigens niet. Veel van wat we zien, verraaft een oorspronkelijke Byzantijnse beeldtaal.

Waar de oude psalters de hele psalm in beeld wilden brengen, zien we in onze tijd dat alleen nog maar de (veronderstelde) kern van de psalm in beeld wordt gebracht. Een mooi voorbeeld daarvan zijn de honderdvijftig linosneden van Jozef Bossaert (1915-2006). Hij was ingetreden bij de fraters maristen, woonde en werkte lang aan de Westershelling in Nijmegen en werd vooral bekend als graficus en illustrator. En ja, zijn hele werk is illustratie (zie bladzijde 154, waar hij uitdrukking geeft aan de kracht en het geweld van de stem van God). Zijn *Psalm-sneden I* en *II* zijn uitgegeven in 1980; daarna heeft de ontwikkeling van de verbeelding van psalmen niet stil gestaan. Zocht Bossaert nog naar een beeld bij de kern (zoals Jef Hutschemakers vandaag in zijn honderdvijftig psalmen ook nog heeft gedaan), meer en meer kunstenaars gaan eerder verbeelden wat een psalm persoonlijk met hen heeft gedaan. In hun



beelden of installaties geven zij uiting aan hun eigen psalm-ervaringen en verlaten zij in meer of mindere mate het louter illustratieve. Marcus van Loopik (zie het omslag en bladzijde 175) lijkt hier nog op een grens te zitten, maar bij Mirjam Beuker zien we al een vrijere invulling; zie haar beeld 'Stad op de berg' (hierboven), dat bij meerdere psalmen waarin Jeruzalem een rol speelt, zou kunnen passen. En nog verder doorgevoerd zien we dit in het werk van Paul Andringa (zie bladzijde 166). De psalmen blijven een rol spelen, maar vooral als inspiratiebron, en daarom kun je lang niet altijd meer zien dat het om een verbeelding van een enkele psalm gaat.

Opvallend is wel dat de psalmen, hoe dan ook gelezen en verbeeld, springlevend blijven. Want naast de hierboven al genoemde kunstenaars zijn er vandaag veel meer voor wie het boek Psalmen uiterst actueel bleef en blijft.

